

ADVIESRAAD
VOOR **SPORT**

Advies

Vrijwilligers en Haagse
sportverenigingen

Den Haag, juli 2022

ADVIES Vrijwilligers en Haagse sportverenigingen

Met deze adviesbrief gaat de Adviesraad voor Sport in op het verzoek van de wethouder sport om een zienswijze te geven op de toekomstbestendigheid van de Haagse sportverenigingen als het gaat om de inzet van voldoende vrijwilligers en of de gemeentelijke ondersteuning die hierop wordt aangeboden voldoende aansluit bij de behoeften van de sportvereniging.

Aanleiding

Den Haag telt ruim 270 sportverenigingen die wekelijks tienduizenden kinderen en volwassenen sport- en spelplezier laten beleven. De sportverenigingen faciliteren dit met duizenden vrijwilligers die verbonden zijn aan de Haagse vernieuwende, traditionele of roemruchte clubs. Tegelijkertijd staat dit unieke model voor uitdagende tijden. Voor veel verenigingen is het vrijwilligerstekort (al dan niet beheersbaar) één van de grootste uitdagingen. Vanuit de gemeente wordt op dit thema diverse ondersteuning aangeboden. Desondanks heeft de gemeente niet de verwachting dat deze ondersteuning voor een (grote) ommekeer zorgt. De gemeente is daarom op zoek naar nieuwe vormen van ondersteuning. De Adviesraad voor Sport is benaderd om hierover een advies uit te brengen.

De aanleiding om de adviesraad bij dit vraagstuk te betrekken volgt uit het vitaliteitsonderzoek, welke de gemeente 2-jaarlijks laat uitvoeren. In het vitaliteitsonderzoek geven clubs aan dat het vinden en behouden van vrijwilligers voor clubs hun grootste probleem is. Ook het landelijk onderzoeksinstituut Mulier toont met onderzoeken aan dat het vinden van voldoende vrijwilligers voor de komende jaren de grote uitdaging is¹. De gemeente merkt in gesprekken met verenigingen, dat zij aangeven dat het vinden van vrijwilligers lastig, maar ook dat clubs aangeven dat het nog beheersbaar is. Deze schijnbare tegenstelling heeft mogelijk te maken dat verenigingen niet alles (willen) delen en de daadwerkelijke situatie niet volledig naar buiten brengen.

De vraagstelling

Aan de hand van het geschetste probleem en de achterliggende informatie heeft de adviesraad de vraagstelling als volgt geformuleerd:

Beschikken Haagse sportverenigingen over voldoende vrijwilligers om hun activiteiten te organiseren en zijn de hulpmiddelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld (door de gemeente) toereikend?

Wat gebeurt er nu aan ondersteuning?

Vanuit de gemeentelijke organisatie voor verenigingsondersteuning zijn er verschillende instrumenten beschikbaar die clubs kunnen inzetten voor het vinden, behouden en omgaan met vrijwilligers². Denk hierbij aan de inzet van o.a.

- een serviceteam (vanuit de gemeente gratis hulp aan sportclubs voor makkelijke onderhoudsklussen en schilderwerk);
- de inzet van StiPP-ers (Sociaal Traject in Perspectief zijn tijdelijke banen om mensen weer werkervaring te geven en een sportvereniging te helpen bij extra schoonmaakwerkzaamheden, klein onderhoud en beheertaken voor maximaal een jaar),
- een app (Taakie) welke gratis beschikbaar is voor verenigingen, waarmee vrijwilligers inzicht kunnen geven in hun profiel en zich eenvoudig kunnen aanmelden voor een taak of functie binnen de club.
- de beschikbaarheid van projectmanagers (om clubs concreet te helpen bij het vinden van vrijwilligers),
- cursussen, waaronder cursussen specifiek voor thema's waar vrijwilligers mee te maken hebben.

¹ [Mulier Instituut, factsheet Hoe zien sportverenigingen hun toekomst? De grootste uitdagingen voor sportclubs; 2019.](#)

² Zie website [Den Haag - Sportverenigingen: personeel, leden en vrijwilligers](#)

Deze mogelijkheden worden op diverse manieren onder de aandacht gebracht. Dit gebeurt via de gemeentelijke website, de sportconsulenten en via nieuwsbrieven.

De ervaringen vanuit de gemeente zijn:

- er wordt weinig tot slecht gebruik gemaakt van deze ondersteuningsmiddelen;
- bijeenkomsten om ervaringen uit te wisselen en hulp te bespreken op het thema vrijwilligers worden slecht bezocht.
- Er is een overkill aan informatie voor verenigingen. Naast de gemeente, wordt ook informatie verstrekt door bonden en andere organisaties zoals scholen, trainers.

Onze aanpak

Om tot een concreet advies te komen, hebben de adviesraadleden: Ron Jansen, Rachid Najib, Soraya Samuels, Troy Douglas, Elvira Stinissen, Kees Mol en Wendy van der Meijs een werkgroep gevormd om met experts en verenigingen in gesprek te gaan over het vraagstuk.

De werkgroep is gestart met het verkennen wat er reeds uit (literatuur)onderzoek bekend is. Ook is gesproken met diverse onderzoekers en experts op het gebied van vrijwilligerswerk en (sport)verenigingen:

- Resie Hoeijmakers – Mulier Instituut | Toekomst van sportverenigingen
- Sjors Brouwer – NOC*NSF, KNVB | Strategisch adviseur verenigingen
- Philine van Overbeeke – Erasmus Universiteit / onderzoeker vrijwilligerswerk
- Gert-Jan Lammens & Kitty Kalkman | Rotterdam Sportsupport

Aansluitend is door leden van de werkgroep gesproken met bestuurders en/of vrijwilligerscoördinatoren van 37 Haagse sportverenigingen. De bevindingen zijn hierna te lezen: '*Wat vinden de Haagse clubs?*'

Het bureauonderzoek (in februari 2022) en de 37 interviews (maart en april 2022) leverden verschillende inzichten op over de diversiteit in de ervaringen met vrijwilligerswerk binnen de Haagse sportverenigingen, de kansen en uitdagingen en de benodigdheden om verenigingen hierin voldoende te equiperen. Uit de literatuurverkenning volgen begrippen en uitgangspunten die centraal staan in dit vraagstuk, zoals *verenigingen, vrijwilligerswerk, clublidmaatschap en trends, ontwikkelingen en landelijk onderzoek* die de context bepalen voor de aanbevelingen in dit advies. Gemakshalve zijn deze uitgangspunten en relevante achtergrondinformatie toegelicht in *bijlage 4: wat is er al over bekend?*

Wat vinden de Haagse clubs?

De werkgroep heeft in totaal 37 gesprekken gevoerd met bestuurders van Haagse verenigingen. Alvorens op de analyse in te gaan, benadrukt de werkgroep dat de vragen (*zie bijlage 3*) die zijn voorgelegd aan sportclubs gericht zijn op het bloot leggen van de problematiek rondom vrijwilligers bij verenigingen. Er is expliciet ingezoomd op welke vraagstukken er spelen rond dit thema bij sportclubs en wat hierin qua aanpak of werkwijze beter kan. Hierdoor ligt het accent van dit adviesvoorstel met name op wat beter kan en gaat onbedoeld voorbij aan wat reeds goed gaat.

De werkgroep heeft een selectie gemaakt van verenigingen evenwichtig verspreid over sporttakken en de stad. Het overzicht geeft weer in welke sporttak en in welke stadsdeel een vereniging actief is.

Aantal verenigingen per type sport		Aantal sportclubs per stadsdeel	
voetbal	9	Laak	4
binnensport bal (korfbal volleybal, jeu de boule)	5	Loosduinen	7
buitensport bal (golf, hockey, tennis)	4	Escamp	10
watersport (zeilen, roeien)	3	Haagse Hout	2
zwemmen	2	Segbroek	3
vechtsporten (boksen, taekwondo, martial arts)	6	Ypenburgh/Leidschenveen	1
Divers (atletiek, turnen, schaatsen en wielrennen)	5	Scheveningen	6
Sportclub voor sport beperking (sport met beperking)	3	Centrum	2
		stadsbreed	2
	37		37

Overzicht van het type sport en stadsdeel waarin een vereniging actief is

Aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst zijn clubs in een persoonlijk gesprek gevraagd naar de omvang van de club, de leden betrokkenheid, het aantal actieve vrijwilligers, het betrekken van jeugd bij vrijwilligerswerk, het wel of niet voeren van een vrijwilligersbeleid, de inzet van betaalde krachten, de mogelijkheid tot het afkopen van vrijwilligerstaken, of er sprake is van een tekort, welke behoefte er is aan vrijwilligers en het type vrijwilligerswerk, het benutten van de middelen die worden geboden en welke ondersteuning een club denkt nodig te hebben op de korte termijn (1 jaar) en lange termijn (5 jaar). De vragenlijst is opgenomen in bijlage 3.

Bevindingen

Uit de 37 gesprekken volgt een aantal belangrijke inzichten. Door het persoonlijke gesprek dat ten grondslag ligt, moet worden opgemerkt dat de interpretatie van de interviewer mogelijk van invloed is op de vastlegging van de resultaten. De gespreksverslagen inclusief de antwoorden op de gesloten vragen, leiden op hoofdlijnen tot de volgende bevindingen:

- Ruim **80% van de Haagse clubbestuurders** is van mening dat **leden zich betrokken voelen** bij de vereniging. Dit zien zij bevestigd in o.a. de opkomst bij jaarfeesten, teamuitjes, clubtoernooien, thuiswedstrijden. Sommige clubs geven aan dat het per leeftijdscategorieën kan verschillen, zo zijn jongeren (13-18 jaar) soms minder betrokken c.q. gemotiveerd dan jeugd (4 -12 jaar) of senioren.
- De taken bij verenigingen worden gedaan door vrijwilligers; **bij bijna een kwart van de bevroegde clubs is dit verplicht** gesteld. Taken die verplicht zijn gemaakt zijn o.a. bardienst, onderhoud aan de accommodatie, schoonmaakdiensten. Enkele clubs (10%) kennen een afkoopregeling³, de meeste clubs geven aan dat zij het verenigingsprincipe voorop stellen: vóór en dóór leden.
- Bijna **2/3 van de gevraagde verenigingen geeft aan voldoende vrijwilligers te hebben, maar blijvend op zoek te zijn** en 1/3 deel geeft aan structureel te weinig vrijwilligers te hebben.
- Vrijwilligerstekort wordt met name ervaren op het gebied van:
 - (geschikte) trainers/instructeurs,
 - scheidsrechters/juryleden,
 - voldoende (geschikte) bestuursleden,
 - vrijwilligerscoördinatoren.
- De meeste clubs hebben enkele **betaalde vrijwilligersdiensten**, met name die van trainers/instructeurs, maar soms ook voor bardiensten, schoonmaak en juryleden. Dit gebeurt grotendeels **via een onkosten- of vrijwilligersvergoeding, soms op contractbasis**. De dekking van deze kosten verloopt via de contributies, sponsorgelden en exploitatie van de club (barinkomsten). Een kanttekening hierbij is dat clubs die gebruik maken van de vrijwilligersvergoeding beperkt worden door het maximum van de belastingmaatregel. Clubs

³ Lees meer onder Aanbevelingen, pagina 9 over afkoopregeling bij verenigingen.

kunnen hierdoor een beperkte vergoeding aanbieden. Met name bij de inzet van jeugd werkt de onkostenvergoeding als een extra stimulant om voor de club activiteiten te doen (ipv een bijbaan).

- **Met name grote(re) clubs** (Buurthuis van de Toekomst) geven aan behoefte te hebben aan **extra ondersteuning om** alle diverse taken/faciliteiten die samenhangen met **hun maatschappelijke rol** te kunnen beheren en faciliteren.
- De meeste bevraagde verenigingen geven aan dat zij een vrijwilligersbeleid kennen. Dit varieert van het toepassen van een VOG-beleid voor bestuursleden en trainers tot het benoemen van een vrijwilligerscoördinator in het bestuur. **Uit de interviews blijkt dat veel clubs de werving van vrijwilligers ad hoc oppakken.**
- De clubs geven de volgende **oorzaken voor het tekort** aan vrijwilligers:
 - Weinig motivatie c.q. verantwoordelijkheidsgevoel bij leden
 - Beperkingen van de vergoedingsregeling voor vrijwilligers
 - Niet de juiste kennis beschikbaar in de club
 - Te weinig binding van de leden (individueel)
 - Tijdgebrek
 - Leden lastig bereikbaar
 - Onwetendheid van leden
- Ca. 70% is bekend met het aanbod dat de gemeente beschikbaar heeft om vrijwilligerswerk te ondersteunen. Ongeveer **20% maakt ook daadwerkelijk gebruik van deze middelen**. De meeste clubs geven aan dat zij er geen gebruik van maken omdat:
 - het aanbod niet aansluit op hun specifieke vraag
 - sommige instrumenten (waaronder Taakie) tijdrovend zijn,
 - de club geen dienstverlening, maar extra handen nodig heeft,
 - ze geen concreet hulpmiddel of antwoord krijgen op hun vraag
- De helft van de bevraagde clubs maakt gebruik van hulp die wordt aangeboden door de sportbond of andere organisaties. Het gaat dan met name om opleidingen of informatie over hun specifieke sport vanuit de bond, gediplomeerde instructeurs vanuit sportopleidingen (Mondriaan/Haagse Hogeschool) of werving van vrijwilligers via PEP (organisatie ter ondersteuning van Haagse vrijwilligersorganisaties) of de Vereniging Nederlandse Organisatie Vrijwilligerswerk (NOV).
- Verenigingen dragen **de volgende oplossingen** aan die zij toepassen om vrijwilligers te werven:
 - Persoonlijke benadering (langs de lijn, belrondes)
 - Taken verplicht stellen bij aanmelding
 - Taak afbakenen met maximale tijdspanne
 - Intakegesprekken met (nieuwe) leden
 - VOG aanvragen
 - Leuke sociale / aanvullende activiteiten aanbieden (borrel, lezingen, toernooien)
 - Bekendheid geven aan vrijwilligershandleiding
 - Integriteit waarborgen
 - Samenwerking en/of inzet van Stip-banen, expats, jeugdzorg, studenten van het ROC Mondriaan en/of de Haagse Hogeschool
 - Vergoedingen beschikbaar stellen (reiskosten, bartegoed)

Tot slot is clubs gevraagd wat clubs, indien gewenst, verwachten van de gemeente ten aanzien van het vinden van vrijwilligers:

- Breder inzetten van de jeugdsportcoördinator
- Financiering van (trainers/instructeurs/EHBO) opleidingen
- Financiering van faciliteiten (bijv. zalen/badwater/schoonmaak/administratie/verduurzaming)
- Extra handen om de brede maatschappelijke rol (buurthuis van de toekomst, nieuw sportaanbod) te ondersteunen. Dit is met name gewenst om het beheer van de sportvereniging overdag te faciliteren en ondersteunen bijvoorbeeld door de inzet van een conciërge, STIP-ers of professionals.

-
- Implementeren vrijwilligersbeleid c.q. hulp bij het werven van voldoende handen. Dit betreft met name het in de praktijk brengen ofwel het operationaliseren van vrijwilligersbeleid;
 - Campagne voor integriteit / verenigingsplezier
 - (meer) waardering voor vrijwilligerswerk
 - Andere rol Sportsupport (één aanspreekpunt gemeente, praktische hulp, clubs ontzorgen)
 - Faciliteren van samenwerking tussen verenigingen (netwerk, samenkomst)

Aanbevelingen

Op basis van de literatuurverkenning, de gesprekken met experts en de 37 Haagse sportverenigingen heeft de Adviesraad voor Sport in antwoord op de centrale vraag: *Beschikken Haagse sportverenigingen over voldoende vrijwilligers om hun activiteiten te organiseren en zijn de hulpmiddelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld (door de gemeente) toereikend?* een viertal aanbevelingen geformuleerd.

1. Intensiveer ondersteuning aan clubs door langdurig(er) maatwerk aan te bieden

Uit de gesprekken met de sportverenigingen volgt de conclusie dat zij hard moeten werken om voldoende vrijwilligers actief te krijgen. Sommige bestuurders maken zich (deels) zorgen om het consumentisme bij leden en een afnemende bereidheid tot vrijwilligerswerk. Bestuurders zien dat maatschappelijke ontwikkelingen (vergrijzing, migratie, individualisering) hun club raken.

Uit alle gesprekken - met experts of clubbestuurders - volgt dat het ondersteunen van sportclubs een hoge mate van maatwerk en vakmanschap vraagt. Vertrouwen is hierbij de basis. Een generieke oplossing volstaat niet, omdat elke sportvereniging uniek is door de type sport (binnensport, buitensport, individueel, teamsport, bijzondere sporten), de omvang van de club, de ligging van de club in de stad en de samenstelling van de leden. In dat opzicht is het te begrijpen dat veel van de huidige instrumentaria die beschikbaar worden gesteld aan Haagse clubs onvoldoende of te weinig worden gebruikt.

Om de Haagse sportverenigingen toekomstbestendig te laten zijn, moet een vereniging bereid zijn om zich aan te passen aan de eisen van de huidige tijd en aan de wensen van mensen die willen sporten. Dit vergt van een vereniging flexibiliteit, vraaggericht werken en (een bepaalde mate van) ondernemerschap. Om dit te bereiken, is het van belang om als gemeente hierop gerichte ondersteuning aan te bieden, waarbij de onafhankelijkheid van de vereniging voorop blijft staan.

De eerste stap richting toekomstbestendigheid is zorgen dat verenigingen een visie hebben en begrijpen wat hun 'problemen' veroorzaakt. Daarmee kunnen clubs op zoek naar de oplossing en ontstaat er perspectief. De Adviesraad voor Sport ziet graag dat alle Haagse clubs minimaal twee keer per jaar **persoonlijk** en **actief** worden benaderd. Dit om het vertrouwen op te bouwen en om te kunnen anticiperen op de behoeften. Daarnaast pleit de adviesraad om het gesprek aan te gaan met het bestuur over strategische thema's; dit kan bijvoorbeeld door aan te schuiven bij een ALV of bij een bestuursvergadering.

De ondersteuning-op-maat kan op verschillende manieren plaatsvinden. De essentie is om clubs te steunen en hen – daar waar de veranderende omgeving dat vraagt – te helpen met het aanpassen van hun organisatie. In onze optiek liggen er binnen het aanbieden van maatwerk kansen in het **versterken van de organisatiekracht van verenigingen** en het **opstellen en implementeren van vrijwilligersbeleid**.

De trend om als sportvereniging een bredere maatschappelijke rol te vervullen en de hogere eisen die worden gesteld aan het sportaanbod leiden ertoe dat het organiseren van activiteiten bij de clubs steeds complexer wordt. Sportclubs hebben moeite om deze rol te (blijven) vervullen. Om Haagse sportverenigingen hierin te ondersteunen pleit de Adviesraad voor Sport om sportverenigingen hierbij breed te ondersteunen. Zeker als een sportclub een brede maatschappelijke rol vervult, bijvoorbeeld in bepaalde wijken zoals Den Haag Zuid-West of in een aanpak zoals Buurthuis van de Toekomst, is de inzet van extra handen onvermijdelijk. Het gaat dan met name om inzet op schoonmaak, de ondersteuning en het faciliteren van het beheer overdag op de sportclub.

Er zijn diverse vormen om de organisatiekracht van clubs te versterken. Een mogelijke werkvorm hiervoor introduceerde de Adviesraad voor Sport al eerder in het *Sportmanifest 2022-2026** onder de titel 'sporthub'. In een sporthub stelt een sterke club de kennis en ervaring beschikbaar aan 6 tot 8 kleinere sportverenigingen door hen proactief te faciliteren en te ondersteunen. Uitgangspunt hierbij is dat alle Haagse sportclubs een plan opstellen met hun rol (hub of deelnemers) in het kader van hun toekomstvisie voor 2026 en verder. Op basis daarvan kan gezocht worden naar logische samenwerking (per sport, per sportpark, per wijk). Deze hubs worden ondersteund door professionals. De gemeente zou hierin van betekenis kunnen zijn om samen met verenigingen een 'hub' op te zetten en hierin gezamenlijk op te trekken. Dat kan al laagdrempelig door op één sportpark in een wijk de gevestigde sportverenigingen bijeen te brengen om te inventariseren op welke thema's de clubs kunnen samenwerken. In een dergelijk model is er nog steeds sprake van een vrijwillig bestuur, maar daaronder zit een professional voor dagelijkse zaken. Naar voorbeeld van golfclubs (o.a. Golfclub Leeuwenbergh), waar dat al langer wordt toegepast. Hierbij is er sprake van professionaliseren van binnenuit in plaats van procesbegeleiding van buitenaf. Het voordeel van zo'n professionele kracht is dat hij of zij niet in en uit vliegt, het is een blijvende kracht die de tijd heeft om de vereniging door te ontwikkelen. Bij sommige clubs kun je zelfs denken om deze kracht de opdracht te geven om zijn/haar inzet 'rendabel' te maken, waardoor de inzet van een betaalde kracht zichzelf terugbetaald.

* Bron: *Haags Sportmanifest 2022-2026*, pg. 7, juli 2021

Bijna alle Haagse sportverenigingen die door de Adviesraad voor Sport zijn bevroegd geven aan dat zij vrijwilligers zoeken. In het eerste kwartaal van dit jaar zijn er in Den Haag 18 sportclubs (door de stichting Werkgever Sportclubs Den Haag) ondersteund in het opstellen van **vrijwilligersbeleid**. Een goede eerste stap. De Adviesraad voor Sport ziet graag dat de ondersteuning van clubs op het gebied van het formaliseren van het vrijwilligersbeleid en de operationalisatie ervan verder wordt uitgebreid.

Hoewel clubs aangeven dat zij werken aan de hand van een vrijwilligersbeleid, ziet de adviesraad ook dat de bestuurders van de meeste verenigingen hun handen vol hebben aan de dagelijkse besommingen, waardoor het werven van nieuwe vrijwilligers een bijkomende en tijdrovende bezigheid is die er vaak bij inschiet. Veel clubs pakken dit adhoc op en daarmee laten de verenigingen onbedoeld een groot deel van hun vrijwilligerspotentieel onbenut.

Een veel terugkerende term om op dit vraagstuk adequaat ondersteuning te bieden is **'professionalisering'**. Hieronder verstaat de adviesraad: **alle activiteiten die tot doel hebben kennis en vaardigheden te verbeteren om de huidige organisatie (ofwel de vereniging) efficiënter en effectiever te maken. Professionaliseren gaat in onze optiek ook om het aantrekken en behouden van expertise en vaardigheden van vrijwilligers.**

Met expliciet aandacht voor vrijwilligersbeleid en het implementeren ervan kan het maximale uit het ledenbestand worden gehaald. Het helpt clubs om gericht te kijken naar wie hun leden zijn, hoe ze bepaalde expertise die ze missen, kunnen verwerven door hun ledenbestand beter in kaart te brengen of door hun vrijwilligers opleidingen aan te bieden. Het is noodzakelijk dat vrijwilligers binnen de club worden geselecteerd op kwaliteiten.

Professionaliseren kan in optiek van de adviesraad plaatsvinden met vrijwilligers of met betaalde krachten, zoals een verenigingsmanager of adviseur. Dit is afhankelijk van de omvang van de vereniging en de beschikbaarheid aan kennis op dit gebied. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van een tijdelijke commissie van vrijwilligers die de club helpt om vrijwilligersbeleid te ontwikkelen én te implementeren of door tijdelijk een verenigingsondersteuner in te zetten die helpt bij het aanwijzen van een vrijwilligerscoördinator binnen de vereniging en blijft monitoren of de aanpak werkt.

De adviesraad heeft geen eenduidig advies of het verplicht stellen van taken aan leden effectief is. Ook dit is maatwerk en afhankelijk van het type vereniging (groot, klein, binnen- buitensport, etc), de cultuur binnen een club of de ligging ervan in de stad. Zo zijn er verenigingen waarbij deze aanpak goed werkt, maar er zijn ook verenigingen waarbij het controlemechanisme wat hierbij komt kijken (wie-heeft-wanneer-en-welke- taak-gedaan) te complex en tijdrovend is. Wel blijkt uit de vragenronde langs de clubs, dat verenigingen die goed georganiseerd zijn, (te weten: het bestuur is bemand en de taken zijn helder belegd bij commissies of teams), beter in staat zijn om voldoende vrijwilligers op de been te krijgen.

Een aanpak op basis van maatwerk vergt extra investeringen op verenigingsondersteuning en meer regie wat de gemeente wil en kan realiseren met de ondersteuningsmogelijkheden die worden aangeboden. In aanvulling daarop pleit de Adviesraad voor Sport ervoor om zichtbaar te maken onder welke omstandigheden een vereniging wel of geen gebruik meer kan maken van de gemeentelijke ondersteuning of accommodaties. Voer een open gesprek of een club nog levensvatbaar is of stuur aan, indien nodig, op fusie of overname.

In aanvulling doet de Adviesraad voor Sport nadrukkelijk ook de suggestie om het profiel van de sportondersteuner nader te bekijken. Om een volwaardig gesprekspartner te zijn voor bestuursleden van sportverenigingen is senioriteit van belang. Uit de gesprekken die zijn gevoerd met de experts komt naar voren dat clubs gebaat zijn bij zogenaamde 'zwaargewichten', die kennis hebben van de sportwereld, maar ook een stevig gesprek kunnen voeren met een bestuur als daar aanleiding voor is. Het doorgronden en achterhalen van de onderliggende problematiek bij clubs helpt om toe te werken naar een passende en werkende oplossing. Dit stelt ook eisen aan de sportondersteuner. Deze begeleidt, monitort en houdt zicht op de reacties van de gemeentelijke organisatie over een adequate ondersteuning en beantwoording van de hulpvraag van sportverenigingen.

De adviesraad constateert dat verenigingen problemen ervaren en hebben behoefte aan adequate en structurele hulp-op-maat door een ervaren (senior) verenigingsadviseur die de tijd heeft om ze in het traject te begeleiden.

2. Richt één centraal steunpunt in zodat de verenigingsondersteuning beter aansluit op de behoefte (effectiviteit)

Binnen dit onderzoek, maar al langer ook via andere wegen, ontvangt de Adviesraad voor Sport signalen van sportverenigingen dat zij vaak niet weten waar ze terecht kunnen met hun praktische vragen op het gebied van sport of dat hun vraag onvoldoende beantwoord wordt en zij verdwaald raken in de gemeentelijke organisatie.

De gemeentelijke afdeling sport maakt onderdeel uit van de Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn. In onze optiek lijkt de sport in deze gemeentelijke dienst ondergesneeuwd en onzichtbaar voor buitenstaanders. OCW is voor de gemiddelde Hagenaar een term voor een gemeentelijke dienst waar men het voeren en uitvoeren van gemeentelijke sportbeleid- en ondersteuning niet verwacht. Uit de gesprekken die door de werkgroep zijn gevoerd komt soms naar voren dat clubs de huidige sportondersteuning vaak als 'ambtelijk en/of beleidsmatig' ervaren. Een 'hands-on, pragmatische benadering' en beantwoording van hun vragen is wat clubs verwachten die met de inzet van hun schaarse vrijwilligers juist effectief geholpen willen worden.

Daar komt bij dat de basis is gefragmenteerd. Vanwege verschillende uitvoeringsorganisaties en partners die in Den Haag actief zijn richting sportverenigingen (sportconsulenten, combinatiefunctionarissen, sportbuurtcoaches) is het vaak onduidelijk wie welke ondersteuning verleend en waar een club hiervoor terecht kan. Juist de kwetsbaarheid van het vrijwilligerswerk maakt dat clubs gefrustreerd raken of zich onvoldoende geholpen voelen. In Den Haag is PEP de organisatie

die de maatschappelijke (vrijwilligers)organisaties voor welzijn, zorg, sport en cultuur ondersteund. Meerdere sportclubs geven aan dat zij de ondersteuning vanuit PEP niet als passend ervaren. De werkwijze en expertise die worden geboden zijn afstandelijk en vraag (vanuit de sportvereniging) en aanbod (instrumenten vanuit PEP) sluiten niet goed op elkaar aan.

Een deel van de gemeentelijke instrumenten lijkt pragmatisch, zoals de inzet van StiPP-ers of de toepassing van de app-Taakie die vrijwilligerswerk uit handen neemt, maar clubs ervaren dit zo niet. De instrumenten (zie *bevindingen gesprekken sportverenigingen*) worden ervaren als tijdrovend of sluiten niet aan bij de vraag of het vrijwillige karakter van sportverenigingen. Zo is de inzet van StiPP-ers voor maximaal een jaar en vergt dit de nodige afstemming (opdrachtgeverschap, verschillende gemeentelijke diensten) en begeleiding van de vrijwillige bestuurders. Cursussen op het gebied van vrijwilligers kosten extra tijd en vinden plaats naast alle nevenactiviteiten die behoren tot de bestuurstaken. Afspraken met gemeentelijke afdelingen (parkeren, vergunningen, etc) vinden tussen 9.00 en 17.00 uur plaats, waardoor vrijwillige sportbestuurders (soms) genooddaakt zijn om vrij te nemen van hun werk.

Om de klant (lees: de sportvereniging) centraal te stellen pleit de adviesraad voor het inrichten van één Haags sportloket voor praktische vragen omtrent regelgeving, accommodaties en subsidies. Dit sportloket – analoog aan het ondernemersloket met één telefoonnummer en één emailadres en het liefst ook nog op een fysieke plek, bijvoorbeeld in Sportcampus Zuiderpark – is er voor sportverenigingen, maar ook voor sporters, evenementenorganisatoren en andere sportaanbieders. Optimaliseer dit loket met ict-mogelijkheden en beschikbaarheid van digitale informatie. De adviesraad ziet graag dat sportverenigingen bij het steunpunt terecht kunnen met uiteenlopende vragen, bijvoorbeeld over de huur van accommodaties, het ontwikkelen van nieuw sportaanbod, het inhuren van handjes voor een verbouwing of het aanvragen van subsidies voor zonnepanelen op een kantine. Met deze aanpak beoogt de Adviesraad voor Sport om vraagstukken die spelen bij sportverenigingen omtrent sportaccommodaties, beleid, sportstimulering eenduidig te behandelen en vragen over uitvoering en beleid in samenhang beantwoord te krijgen. Daarbij is het van belang om te monitoren of de vraag daadwerkelijk is beantwoord. Deze aanpak biedt inzicht in de sportvragen die actueel zijn, om zodoende sneller in te spelen op veranderingen en tevens geeft een steunpunt⁴ ‘smoel’ aan de sport in de stad.

De adviesraad pleit voor een centraal steunpunt dat, zowel digitaal als fysiek, in staat is om eenduidig antwoord te geven op hulpvragen en (snel) hulp kan organiseren.

3. Benut optimaal de mogelijkheden van de landelijke regelgeving en subsidiemogelijkheden ter ondersteuning van verenigingen

Met de huidige Brede Regeling Combinatiefuncties van het Rijk zijn op dit moment tientallen sportcoördinatoren, buurtsportcoaches en combinatiefunctionarissen actief om de Haagse sportclubs te helpen op terreinen als sporttechnisch kader, sportmatches, vrijwilligersbeleid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en positieve sportcultuur. De toepassing van de rijksregeling is in elke gemeente anders. Van diverse Haagse clubs krijgen we melding dat collega-verenigingen (clubs in

⁴ Aanvullend doe de Adviesraad voor Sport de suggestie om in de toekomst te verkennen wat de meerwaarde is om een steunpunt ‘buiten’ de gemeentelijke organisatie in te richten. Voorop staat dat clubs eenduidig geholpen worden. Het huidige model van ondersteunen en/of bedienen van sportverenigingen maakt het soms lastig als onderdeel van diezelfde gemeentelijke organisatie die ook de huurpenningen int, de parkeertarieven invoert en gemeentelijke regelgeving hanteert. Een organisatie die extern opereert (zoals het inrichtingsmodel van Rotterdam Sportsupport) kan vanuit een meer onafhankelijke rol bewegingsruimte creëren en wellicht een meer ondernemend optreden afdwingen, zonder dat er (politiek-bestuurlijke) externe gevolgen mee gemoeid zijn.

dezelfde sporttak) in andere gemeenten de combinatiefunctionaris breder inzetten dan in Den Haag het geval is. Zo zijn zwemverenigingen en turnverenigingen gebaat bij opgeleide instructeurs/trainers (lees professionals), maar voorzag tot en met 2021 de toepassing van de regeling in Den Haag (te) beperkt in de mogelijkheden om deze sporten met een combinatiefunctionaris te ondersteunen. Inmiddels is de regeling hierop verruimd, maar uit de rondgang bij clubs, blijkt dat dit nog niet bij alle verenigingen bekend is.

Momenteel werkt het Rijk aan een herijking van de regeling. In afwachting van deze uitkomsten, doet de Adviesraad voor Sport nadrukkelijk de suggestie om de aanpassing van de landelijke regeling aan te grijpen om de toepassing ervan in Den Haag zodanig bij te stellen om de inzet van combinatiefunctionarissen optimaal te benutten ten gunste van de Haagse sport. In aanvulling daarop zijn verenigingen – en daarmee de sport in Den Haag – erbij gebaat om van tevoren op de hoogte worden gebracht van deze veranderingen en hen tijdig voor te bereiden wat verenigingen moeten doen om maximaal gebruik van de regeling te maken.

Benut optimaal de mogelijkheden van de landelijke regelingen (o.a. Brede Regeling Combinatiefuncties) die beschikbaar zijn voor de ondersteuning van sport, breng de Haagse verenigingen hiervan op de hoogte en help de clubs - indien nodig - met een aanvraag om in aanmerking te komen voor een ondersteuningssubsidie.

4. Faciliteer de zichtbaarheid en waardering van vrijwilligers

Uit de gesprekken met clubs is meerdere keren naar voren gebracht dat de sportclubs niet zonder de inzet van de vele vrijwilligers kunnen. Het ontbreekt de club echter aan mankracht om deze inzet te waarderen.

In het verleden werd door de gemeente Den Haag een dag van de vrijwilliger georganiseerd of kregen vrijwilligers een (financiële) waardering (Pluim). Ook sportverenigingen konden hiervan gebruik maken, zonder dat dit veel extra inspanningen vergde. De adviesraad pleit voor het herinvoeren van een soortgelijke aanpak.

Ons advies is om de waardering van de vrijwilliger niet alleen bij de clubs neer te leggen, maar dit ook als gemeente te organiseren en te faciliteren. Een dergelijke blijk van waardering is tweeledig. Enerzijds is er erkenning voor de huidige vrijwilligers voor hun inzet. Anderzijds maak je zichtbaar dat sportverenigingen alleen kunnen bestaan door de inzet van vrijwillige leden. Zo voel je je als vrijwilliger elk jaar een beetje zichtbaar. Daarmee ondersteun je ook het proces om eenvoudig in contact te komen met andere vrijwilligers.

De adviesraad pleit ervoor om een brede communicatie op te starten over het nut en noodzaak van vrijwilligers in de sport. Bijvoorbeeld in de vorm van een brede campagne waarin aandacht wordt gevraagd voor de duizenden vrijwilligers die in Den Haag in de sport actief zijn én nodig zijn om wekelijks duizenden inwoners te kunnen laten sporten.

De adviesraad roept de gemeente op om clubs te helpen in het activeren en waarderen van vrijwilligers door gemeentelijke campagnes en acties op te zetten om de sportvrijwilliger meer bekendheid en waardering te geven.

Conclusie

In onze adviesbrief zijn we ingegaan op de vraag:

Beschikken Haagse sportverenigingen over voldoende vrijwilligers om hun activiteiten te organiseren en zijn de hulpmiddelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld (door de gemeente) toereikend?

Uit de gesprekken met de sportverenigingen volgt de conclusie dat zij hard moeten werken om voldoende vrijwilligers actief te krijgen. Sommige bestuurders maken zich (deels) zorgen om het consumentisme bij leden en een afnemende bereidheid tot vrijwilligerswerk. Bestuurders zien dat maatschappelijke ontwikkelingen (vergrijzing, migratie, individualisering) hun club raken.

De Adviesraad voor Sport concludeert dat het merendeel van de bevraagde clubs daadwerkelijk een tekort aan vrijwilligers ervaart. Dit betreft met name vrijwilligers met specifieke kwaliteiten, zoals scheidsrechters, jury-leden, ervaren/geschikte bestuursleden, gekwalificeerde trainers (o.a. turnen, volleybal, zwemmen). Ook leiden we uit de gesprekken af dat de bereidheid van clubleden afneemt om de grotere 'traditionele' vrijwilligerstaken op te pakken.

De Adviesraad voor Sport concludeert naar aanleiding van de gesprekken die zij heeft gevoerd, dat de hulpmiddelen die op dit moment worden aangeboden door de gemeente, onvoldoende aansluiten bij de vragen die er spelen vanuit de sportverenigingen. Circa 70% van de sportvereniging is op de hoogte van het instrumentarium, maar slechts 20% maakt gebruik van de aangeboden instrumenten. Op dit onderdeel doet de gemeente er goed aan om meer aandacht te besteden aan de specifieke vraag van een sportvereniging en hulp te bieden op basis van maatwerk. De diversiteit van de sportverenigingen in de stad is te groot om met een generiek instrument clubs daadwerkelijk ondersteuning te bieden. Een aanpak op basis van maatwerk vergt extra investeringen op verenigingsondersteuning en meer regie wat de gemeente wil en kan realiseren met de ondersteuningsmogelijkheden die worden aangeboden. Maak daarbij zichtbaar onder welke omstandigheden een vereniging wel of geen gebruik meer kan maken van de gemeentelijke ondersteuning of accommodaties. Voer een open gesprek of een club nog levensvatbaar is of stuur aan, indien nodig, op fusie of overname.

De gemeente zou er goed aan doen om de Haagse sportclubs te helpen bij het voeren van een actief vrijwilligersbeleid, zodat sportverenigingen meer inzicht hebben in de kennis en expertise van hun leden, keuzes durven maken over het wel of niet invoeren van verplichte vrijwilligerstaken, het zoeken van gekwalificeerde inzet (bijv. specifieke trainerskwaliteiten) en ondersteuning bij het inrichten van de vereniging op basis van taken. Daarnaast is (professionele) ondersteuning gewenst bij sportverenigingen op specifieke onderdelen, waaronder het versterken van de organisatiekracht, het faciliteren van maatschappelijke nevenactiviteiten en vergroten van het sporttechnisch kader. De Adviesraad voor Sport ziet hierin ook kansen door de samenwerking met de sportbonden, de onderwijsinstellingen ROC Mondriaan (Lifestyle, Bewegen en Sport) en de Haagse Hogeschool (HALO/Sportkunde) op te starten en/of uit te breiden in het opzetten van cursussen, begeleiding of aanbieden van extra handen in de vorm van stage of (bij)baan.

Tot slot

De Adviesraad voor Sport ziet dat verenigingen steeds vaker te maken krijgen met uitbreiding van taken en nieuwe ontwikkelingen. Recente voorbeelden zijn de hoge(ere) inflatie, verduurzaming van sportaccommodaties en de toename van energiekosten. Dit vraagt veel van het vrijwillige clubbestuur, clubkader en de leden. Hierdoor neemt de behoefte én urgentie voor clubondersteuning-op-maat nog meer toe. Ook ziet de adviesraad dat - ondanks dat de stad in toenemende mate verandert en Hagenaars zich meer en meer organiseren in andersoortige clubverbanden - ook bij de Haagse sportverenigingen nieuwe samenwerkingen ontstaan. Het merendeel van de verenigingen werkt reeds met betaalde krachten en ook andere activiteiten, zoals administratie, bardiensten en schoonmaakdiensten zijn/worden steeds vaker uitbesteed. Dit laat zien dat ook Haagse verenigingen meebewegen in de context van de samenleving waarin zij actief zijn. Op basis hiervan heeft de Adviesraad voor Sport het vertrouwen dat er een toekomst blijft voor sportverenigingen in Den Haag.

Bijlage 1 Lijst met geïnterviewde sportverenigingen

1	Duno	voetbal
2	HKV Ons Eibernest	Korfbal
3	Die Haghe	Voetbal
4	Quick	Voetbal, cricket
5	SV Scheveningen	Voetbal
6	Pelargos	Roeien
7	Jachtclub Scheveningen	Zeilen
8	HVHW	Schaatsen
9	SV Dunas	Korfbal
10	zwemvereniging Mar	Zwemmen
11	zwemvereniging DSZ	Zwemmen
12	CGV Scheveningen / Neptunus	Turnen
13	Taekwondo LaHaye	Vechtsporten (Taekwondo)
14	Moodokwan	Vechtsporten (Taekwondo)
15	Total Training Centre Kickboksen	Vechtsporten (Kickboksen)
16	Betta Boxing Gym	Vechtsporten (Boksen)
17	Team Aqua JJ Braziliaans Jiu Jitsu	Vechtsporten (Jiu-jitsu)
18	Merpati Putih	Vechtsporten (Pencak Silat)
19	VUC	Voetbal
20	HBS/Craeyenhout	Voetbal, cricket, hockey
21	SV Erasmus	Voetbal
22	HVV Laakkwartier	Voetbal
23	Kalinko volleybal	Volleybal
24	Golfclub Ockenburgh	Golfsport
25	HDS	Hockey
26	AV Sparta	Atletiek
27	Leimonias	Tennis
28	RV de Laak	Roeien
29	CGV Die Haghe	Turnen
30	KVS	Korfbal
31	HSK Trias	Wielrennen
32	VV Wilhelmus	Voetbal
33	HHV HDM	Hockey
34	De Goede Worp	Jeu de boules
35	Sportbelang SGK	Sporten met beperking
36	ISV Kameleon	Sporten met beperking
37	Haag88	Sporten met beperking

Bijlage 2 Gesprekspartners en informatiebronnen

Het advies is samengesteld aan de hand van interviews met sportverenigingen, gesprekken met experts en deskresearch. De adviesraad bedankt alle gesprekspartners voor hun inbreng.

Mulier Instituut:	Resie Hoeijmakers Toekomstbestendigheid van verenigingen
NOC*NSF:	Sjors Brouwer Strategisch Adviseur Verenigingen
Erasmus Universiteit:	Philine van Overbeeke Onderzoek & Lector Vrijwilligerswerk
Rotterdam Sportsupport:	Gert Jan Lammens directeur Kitty Kalkman Projectleider Toekomstbestendige Verenigingen

Verdere informatie in het advies is afkomstig van:

- Adviesraad voor Sport
 - [Haags Sportmanifest 2022-2026](#)
 - [Reactie op de Begroting Sport 2021](#), oktober 2020
- Gemeente Den Haag
 - Bron: [Den Haag - Sportverenigingen: personeel, leden en vrijwilligers](#)
 - Bron: Hagensport, 2019, pg. 50.
https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/9249843/1/RIS306289_Bijlage
- Kenniscentrum Sport en Bewegen
 - Bron: E. Metgod; professionalisering van de zelfredzame sportvereniging
https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/kennisbank/publicaties/?professionalisering-van-de-zelfredzame-sportvereniging&kb_id=15315
- Manifest Verenigkracht 'Toekomst van Clubondersteuning' mei 2022, Sport verenigt Nederland.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
 - Bron: Sport Toekomstverkenning; voor welke uitdagingen komt Nederland in 2030 te staan?
<https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning/trendscenario>
 - Bron: Sport Toekomstverkenning; Trendscenario; Vrijwilligerswerk
<https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning/trendscenario/vrijwilligerswerk>
 - Bron: Human Capital Agenda Sport, 11 juni 2021
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/06/11/human-capital-agenda-sport>
- Mulier Instituut
 - Bron: Factsheet Hoe zien sportverenigingen hun toekomst? De grootste uitdagingen voor sportclubs, 2019.
<https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/24984/hoe-zien-sportverenigingen-hun-toekomst/>
 - Bron: Ruimte voor georganiseerde sport in Den Haag; Een vraag-aanbodanalyse naar binnen- en buitensportaccommodaties (2019-2040), mei 2020
<https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/kennisbank/publicaties>
- Social Research & Journalism
 - Bron: [Ellie Smolenaars; Sociaal Kapitaal in verenigingen: vijf immateriële waarden](#)
- Sport en Strategie
 - Bron: [Jan Raateland: Met professionals bij sportverenigingen valt veel te winnen](#)

Bijlage 3 De vragenlijst voor sportclubs

Vragenlijst: vrijwilligers in de sportclub.

Centrale vraag:

Beschikken Haagse sportverenigingen over voldoende vrijwilligers om hun activiteiten te organiseren en zijn de hulpmiddelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld (door de gemeente) toereikend?

Vragenlijst van

Naam vereniging

Wie ga je benaderen?

- a. Vrijwilligerscoördinator, naam:
- b. Voorzitter, naam:

1. Hoeveel leden heeft jouw vereniging (bij benadering)?

.....

2. Voelen de leden zich betrokken bij de vereniging?

- a. ja
- b. nee.

Waarom uit zich dat? Bijv. voldoende supporters, het bezoek aan vergaderingen, meedoen aan activiteiten, etc.

.....

3. A. Welke taken worden er door vrijwilligers uitgevoerd? Worden er taken verplicht gesteld?

a. ja. Welke taken?

b. nee

B. Kent de vereniging een afkoopregeling?

a. ja. Voor€

b. nee

5. Beschikt de vereniging momenteel over voldoende vrijwilligers?

- a. Ja, we hebben voldoende vrijwilligers *GA DOOR NAAR VRAAG 7*
- b. Ja, maar we zijn óók nog op zoek naar vrijwilligers
- c. Nee

Vraag bij 5b en 5c.

Waar blijkt dat uit, welke problemen ervaar je:

- Tekort/vinden van trainers
- Tekort/vinden van scheidsrechters
- Tekort/vinden van bestuursleden (kwantiteit)
- Tekort/vinden van overige vrijwilligers
- Het vinden van geschikte bestuursleden en vrijwilligers (kwaliteit)
- Geen goede balans tussen betaald en professioneel kader
- Problemen rond de organisatie en uitvoering van taken
- Overig, namelijk

6. Heb je inzicht in de mogelijke oorzaken waardoor er een tekort aan vrijwilligers is? Bijv. geen kennis in huis, geen motivatie, geen binding, etc.

.....

Vanaf vraag 5. Jouw vereniging ervaart geen problemen bij het vinden van voldoende vrijwilligers.

7. Welke oplossingen hebben jullie hiervoor?

.....

.....

8. Heeft de vereniging een vrijwilligersbeleid? (doorvragen!)

Ja. Hoe past je dat toe?.....

Nee, want

9. Hoeveel vrijwilligers en betaalde medewerkers (medewerkers met een uurvergoeding, salaris zoals trainers) waren er het afgelopen jaar (seizoen) binnen de vereniging actief? Naar schatting.

Aantal vrijwilligers

Aantal betaalde medewerkersHoe financier je dat? (doorvragen!)

10. Worden jeugdleden actief betrokken bij het doen van vrijwilligerswerk (bar, bestuur, commissie)?

a. Ja, want

b. Nee, want

11. Ben je bekend met de middelen die de gemeente beschikbaar heeft om meer vrijwilligers te binden, zoals de app Taakie, het handboek vinden van vrijwilligers, inzet van betaalde krachten, zoals STiP-banen, etc.

a. Ja

b. Nee

12. Gebruik je deze?

a. Ja. Namelijk.....

b. Nee. Waarom niet?.....

13. Heeft de vereniging ook hulp van de sportbond of andere organisaties hoe om te gaan met het vinden van vrijwilligers?

a. Ja, van.....

b. Nee.....

14. Wat verwacht je van de gemeente ten aanzien van het vinden van vrijwilligers binnen de organisatie?

.....

15. Wat denk je dat jouw club nodig heeft op het gebied van vrijwilligers:

- Op de korte termijn, tussen nu en 1 jaar
- Op de langere termijn, over 5 jaar

EINDE

Bijlage 4 Wat is er al over bekend?

Op basis van literatuurverkenning en gesprekken met experts volgen diverse uitgangspunten die de context bepalen waaruit de aanbevelingen in dit advies volgen. Deze uitgangspunten zijn hieronder toegelicht.

Verenigingen

Het fenomeen verenigingen bestaat al heel lang. Verenigingen zijn ooit opgericht als een alternatieve organisatievorm naast familie en werk⁵. Zowel binnen verenigingen als in samenwerking met andere verenigingen gaat het er om *samen dingen voor elkaar* krijgen. Daarbinnen is het samen vieren belangrijk. Het verenigingsleven zorgt voor een zeker sociaal netwerk. De doelen zijn ruimhartig en het gaat erom dat je in je handelen niet aan jezelf denkt, niet aan je individuele behoeften, maar aan het belang waar de vereniging voor staat. Deze sociale waarden bepalen het verenigingswerk.

Verenigingen, dus ook sportverenigingen, zijn van alle tijden. Op basis daarvan kan worden gesteld dat de filosofie en functie van verenigingen een groot succes zijn: er wordt voortdurend op doorontwikkeld. De bijbehorende sociale waarden passen zich aan. Sportclubs groeien mee met de tijd: door te digitaliseren, door te professionaliseren (sponsorgeld werven; begeleid vrijwilligerswerk) en door samen te werken met ondernemingen. Voorbeelden hiervan zijn de Open Club, Omni-verenigingen en Buurthuis van de Toekomst.

Ook landelijk onderzoek toont aan dat veel verenigingsleden zich zorgen maken over de toekomst van hun vereniging; of het wel mogelijk zal zijn om opvolgers te enthousiasmeren voor het verenigingswerk⁶. Met name kleine verenigingen (≤ 100 leden), verenigingen zonder eigen accommodatie en verenigingen van binnensporten zijn pessimistischer over hun toekomst. Grote (> 250 leden) en middelgrote verenigingen (101-250 leden) zijn overwegend positiever over hun toekomst. De zorg om het toekomstperspectief van clubs is geen specifiek Haags probleem, maar is landelijk merkbaar. Wel zien grote steden en dus ook Den Haag, dat maatschappelijke ontwikkelingen sterker en sneller zichtbaarder zijn, zoals individualisering, migratie en andersoortige sportaanbieders (commercieel, zzp'ers, etc).

Clublidmaatschap

Vrijwilligerswerk in sport hangt samen met het clublidmaatschap⁷. Als dat afneemt, heeft dit een negatief effect op het aantal vrijwilligers dat nodig is en zich aanbiedt. Lidmaatschap van een sportclub is één van de vormen om een sport te beoefenen. Uit trendvoorspellingen⁸ zullen Nederlanders in 2030 minder vaak lid zijn van een sportvereniging. De toename van de aantallen ouderen en niet-westerse migranten in de samenleving versterkt deze ontwikkeling. Door deze vergrijzing en migratie en het toenemende belang van de beleving van sport zal een verschuiving plaatsvinden naar andere typen sport, zoals meer individuele sporten of alternatieven op bestaande sporten. Voorbeelden hiervan zijn hardlopen, skaten, fietsen en bootcampen in zelfgeorganiseerde groepjes, maar ook wandelvoetbal voor ouderen en extreme sporten zoals kitesurfen en klimmen. Dit zet het klassieke verenigingsleven verder onder druk.

De maatschappij raakt steeds meer gemêleerd, waardoor de diversiteit van het ledenbestand is toegenomen en levenslange lidmaatschappen en loyaliteit nog zelden voorkomen. Eerder constateerde de voetbalbond in dit kader dat leden tegenwoordig talloze eisen hebben en dat ze zich meer als klant opstellen.⁹ Daar staat tegenover dat de sportclub ook juist een sociale functie kan (blijven) vervullen in een steeds individuelere samenleving. Voorwaarde is wel dat sportclubs zich aanpassen aan de vraag van de moderne sporter: lidmaatschappen moeten flexibel zijn en de kwaliteit hoog.

⁵ [Sociaal kapitaal in verenigingen: vijf immateriële waarden – Social Research&Journalism](#)

⁶ In gesprek met Resie Hoeijmakers, promovendus Mulier Instituut, Hoe zien sportverenigingen hun toekomst?

⁷ [Een sportiever Nederland; een toekomstverkenning; vrijwilligerswerk; trendskenario](#)

⁸ [Trendskenario | Sport en bewegen in cijfers](#)

⁹ [Professionalisering van de zelfredzame sportvereniging, Metgod, E. \(2014\).](#)

Onderzoek toont aan dat sporters van sportverenigingen, informele sportgroepen of bij commerciële sportaanbieders de goede sfeer in hun sportgroep of -club het meest waarderen, gevolgd door een gevoel van trots om bij die club te horen. Ook vinden veel sporters het maken van contacten belangrijk evenals het ontmoeten van andere mensen. Het onderzoek laat zien dat leden van sportverenigingen de sociale waarde van hun groep meer waarderen dan sporters die actief zijn in informele sportgroepen of bij commerciële sportaanbieders¹⁰.

Vrijwilligerswerk

Niet alleen in Den Haag, maar ook landelijk is bekend dat verenigingen kampen met een tekort aan vrijwilligers¹¹. De behoefte aan flexibiliteit is niet alleen bij de sporter zelf, maar ook bij de vrijwilligers terug te zien.

In 2020 deed van de Nederlanders van 12 jaar en ouder die lid zijn van een sportvereniging 22% aan vrijwilligerswerk. Deze cijfers komen overeen met de Haagse situatie (20%). Dit percentage ligt hoger bij ouders met kinderen tussen de 4 en 11 jaar die intensief sporten; van deze groep doet 47% vrijwilligerswerk.¹²

Ook individualisering is van invloed op vrijwilligerswerk. Minder mensen zijn bereid structureel voor langere tijd grotere taken op zich te nemen. Vrijwilligers willen flexibiliteit terwijl clubs de vrijwilligers willen vastleggen. Dit botst. Als clubs geen flexibiliteit bieden, zullen vrijwilligers afhaken. De komende jaren wordt een afname verwacht, omdat het clubs tijd kost zich aan te passen. Uit onderzoek blijkt dat vrijwilligerswerk wordt gedaan als dat flexibel kan worden ingevuld en als het past bij de persoonlijke interesses. Men doet het liefst kortdurende klussen. Daarbij moeten vrijwilligers hun inzet verdelen over werk voor de vereniging en thuis (mantelzorg). De verwachting is dat vrijwilligers vaker zullen 'hoppen' tussen vrijwilligerstaken. Daarmee zal het karakter van vrijwilligerswerk in de sport veranderen.¹³

Ook blijkt dat er de komende jaren een toename is van de groepen die over het algemeen minder vrijwilligerswerk doen, zoals ouderen en niet-westerse migranten. Daar staat wel tegenover dat ouderen de komende jaren steeds fitter worden en dus langer actief kunnen zijn als vrijwilliger. Technologische ontwikkelingen hebben ook invloed op de inhoud van het vrijwilligerswerk. Sommige technologieën nemen mensen werk uit handen, zoals bij de administratie. Andere ontwikkelingen creëren nieuw werk, zoals het onderhouden van een website. Op het totale volume van het benodigde vrijwilligerswerk hebben technologische ontwikkelingen naar verwachting weinig effect.¹⁴

Trends, ontwikkelingen en landelijk onderzoek

Landelijk vindt veel onderzoek plaats naar de effecten van sportgedrag, de organisatievormen waarin dit gebeurt en externe factoren die van invloed zijn op de sportsector. Deze trends en ontwikkelingen lezen wij ook deels terug in de resultaten en gesprekken met de experts. Enkele relevante ontwikkelingen die raken aan het onderliggend vraagstuk, worden hierna kort aangestipt.

Een belangrijke ontwikkeling in de afgelopen decennia is dat sport is ingezet als middel om maatschappelijke problemen (gezondheid, integratie) aan te pakken. Die nieuwe taken gaan gepaard met nieuwe regels en wetten, die het besturen van een vereniging er niet eenvoudiger op maken en leiden tot een verhoogde (werk)druk. Dit vereist een nieuw type vrijwilliger met specifieke kwaliteiten op bestuurlijk vlak, maar ook voor de andere kaderfuncties.¹⁵

Met als aanjager om sport in te zetten als middel om doelstellingen te behalen op andere terreinen (welzijn, gezondheid, economie) heeft de sportsector een enorme groei doorgemaakt van betaalde krachten; er is een zichtbare toename van sportprofessionals op de arbeidsmarkt. Deze brede

¹⁰ [Sportorganisatie, persoonlijke en sportieve kenmerken bepalen samen sociale waarde van sport | Nieuwsbericht | SCP.nl](#)

¹¹ [Trendscenario | Sport en bewegen in cijfers](#)

¹² [Hagenaars en Sport, 2019, pg. 50](#)

¹³ [Trendscenario | Sport en bewegen in cijfers; karakter van vrijwilligerswerk in de sport verandert](#)

¹⁴ [Trendscenario | Sport en bewegen in cijfers; karakter van vrijwilligerswerk in de sport verandert](#)

¹⁵ [Professionalisering van de zelfredzame sportvereniging, Metgod, E. \(2014\).](#)

maatschappelijke waarde van sport heeft consequenties voor de eisen die gesteld worden aan de mensen die (betaald en onbetaald) werkzaam zijn in de sportsector.

Op landelijk niveau heeft de sportsector de knelpunten en de oplossingen van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt vastgelegd in een Human Capital Agenda (HCA). De agenda toont aan dat goed opgeleide mensen in de sector een voorwaarde is om de sportsector verder te professionaliseren. Het onderzoek laat zien dat veelal middelgrote sportverenigingen moeite hebben om hun organisatie volledig op vrijwilligers te laten draaien, bijvoorbeeld als het gaat om bestuurlijke zaken of verenigingsmanagement. Data laten zien dat een professional die het werk van vrijwilligers ondersteunt een belangrijke bijdrage zou kunnen leveren aan het toekomstbestendig maken van deze organisaties.¹⁶

Een andere ontwikkeling die van invloed is op verenigingen en het (be)houden van vrijwilligers is dat sport niet meer exclusief in verenigingsverband plaatsvindt. De opkomst van commerciële sportaanbieders heeft een vlucht genomen. Dit gaat hand in hand met de individualiseringstrend en heeft geresulteerd in een forse toename van andere sportorganisaties dan verenigingen. Er is een duidelijke trend ingezet waarbij de Nederlander steeds meer in ongeorganiseerd verband gaat sporten. Ook in Den Haag zien we dat volwassenen (18+) voornamelijk sportief actief zijn buiten verenigingsverband, zoals in fitness, joggen/ (hard)lopen, wielrennen of yoga.¹⁷

Tot slot benoemen we het 'Manifest Verenigkracht'. Dit manifest is gelijktijdig bij het opstellen van de onderliggende adviesbrief gepresenteerd door een samenwerking van strategische partners¹⁸ (Sport verenigt Nederland) in mei 2022. Het manifest is een eerste verkenning naar de toekomst van clubondersteuning in Nederland. Aanleiding is de constatering dat er een overvloed van programma's, projecten en diensten worden aangeboden om clubs efficiënter en effectiever te maken. Het Manifest toont overeenkomstige bevindingen die ook in onze rondgang naar voren zijn gekomen. Dat gaat zowel over de aangeboden gemeentelijke ondersteuning als de situatie bij sportclubs. Dit kan de indruk wekken dat het Manifest Verenigkracht van invloed is op de concrete aanbevelingen die wij in deze adviesbrief doen. De door ons geformuleerde aanbevelingen zijn echter afzonderlijk tot stand gekomen. Daar waar er sprake is van overlap, benadrukt het ons inziens, dat de Haagse situatie niet los staat en dat dezelfde problematiek of oplossing ook landelijk speelt. Dit bevestigt des te meer de bevinding dat een aanpassing van het beleid, instrumentarium of aanpak op die thema's gewenst is.

¹⁶ [Human Capital Agenda Sport, 11 juni 2021](#)

¹⁷ [Hagenaars en sport – onderzoek sportdeelname 2019, pg. 28.](#)

¹⁸ Sport Verenigt Nederland, een samenwerking van strategische partners in de sport: Ministerie van VWS, Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), NOC*NSF, NL Actief, Sportkracht 12 en het Sport Professionals Network.

Adviesraad voor Sport
Sportcampus Zuiderpark
Mr. P. Droogleever Fortuynweg 22
2533 SR Den Haag
sportadviesraad@denhaag.nl
www.adviesraadvoorsport.nl